

מכללת אורות ישראל – קמפוס רחובות

תולדות היהודים במזרח בימי הביניים ובראשית העת החדשה שנה"ל תשע"ח, סמסטר ב

שם המרצה: ד"ר איל דודסון

מסלול/התמחות: היסטוריה

היקף שעות: 1 ש"ש

תוכן הקורס – מטרות על:

1. התלמיד ירכוש ידע לגבי ההיסטוריה וההתפתחות של היהודים בארצות האסלאם בימי הביניים ובראשית העת החדשה (המאות ה-13-18).
2. התלמיד יכיר את מקורות התקופה, וישתמש בהם כדי לנתח את התקופה.
3. התלמיד יעמוד על התהליכים הפוליטיים, החברתיים, הרוחניים והדתיים שעיצבו את דמותם של היהודים בארצות האסלאם בתקופה הנדונה.
4. התלמיד יעמוד על משמעויות התמורות ההיסטוריות שמגדירות את המעבר מימי הביניים אל העת החדשה.

ראשי פרקים:

יחידה א': מבואות

1. בין ימי הביניים לעת החדשה.
2. יחס האסלאם לאוכלוסיית המיעוטים.
3. תולדות האימפריה העות'מאנית.

יחידה ב': יהדות תורכיה ויוון (הרומניוטים)

1. הקהלים.
2. ההנהגה הציבורית.
3. מעמד החוקי, המשפטי והחברתי של היהודים.

יחידה ג': יהדות המגרב (צפון אפריקה)

1. אירועים עיקריים בתולדות הקהילות: מרוקו, אלג'יריה, תוניסיה ולוב.
2. קהילות ותיקות וקהילות חדשות (מגורשים, גורנים ואחרים).
3. כלכלת הנמלים והשוד הימי.
4. ההנהגה הרבנית.

יחידה ד': יהדות מצרים

1. אירועים מרכזיים בתולדות יהדות מצרים.
2. הנגידות.
3. המוסתערבים – ההתארגנות הקהלית והיחסים עם הקהלים האחרים.
4. הקראים.

יחידה ה': יהדות סוריה

1. מגורשי ספרד והשפעתם על מרקם הקהלים הסוריים הוותיקים.
2. הכרת דמויות נבחרות של מנהיגים ורבנים בקהילות דמשק וחאלב.

יחידה ו': יהדות בבל, פרס ושכנותיהן

1. אירועים מרכזיים בתולדות יהדות בבל, פרס, אפגניסטן ובוכרה.
2. אנוסי משהד.
3. המסחר היהודי: מאפיינים, התמודדויות ותקשורת עם הכלכלה הלא-יהודית.
4. השפעות תרבותיות של הסביבה הכללית על היהודים.
5. ההנהגה הציבורית.

יחידה ז': יהדות תימן

- א. יהדות תימן
1. אירועים מרכזיים בתולדות יהדות תימן.
2. מגדרים ומגזרים בקרב יהדות תימן.
3. הכרת דמויות נבחרות של מנהיגים ורבנים בקהילות תימן.

יחידה ח': משיחיות ומשבר

השבתאות ומשיחיות השקר.

חובות/דרישות הקורס

מבחן

דרכי התקשרות עם המרצה

טל" 052-8357156

דוא"ל eval@orot.ac.il

ביבליוגרפיה:

4. אביר, מ', "הסחר הבין-לאומי והיהודים בתימן במאות 15-19", **פעמים**, 5 (תש"מ), עמ' 28.
- אשתור, א', **קורות היהודים בספרד המוסלמית**, ירושלים 1966.

בורנשטיין, ל', "האשכנזים באימפריה העות'מאנית במאות הט"ז והי"ז (על פי ספרות השאלות והתשובות)", **ממזרח וממערב**, א (תשל"ד), עמ' 81-104.

הנ"ל, "מבנה הרבנות באימפריה העות'מאנית במאות הט"ז-י"ז", **שם**, עמ' 223-258.

הנ"ל, "העילית הכלכלית היהודית בחלב בתקופה העות'מאנית מן המאה הט"ז עד המאה הי"ח – צמיחתה והשפעתה", **ממזרח וממערב**, ח (תשס"ח), עמ' 185-217.

בנטוב, ח', "קהל התושבים בפאס מן המאה הט"ז ואילך", **ממזרח וממערב**, ה (תשמ"ו), עמ' 79-108.

בן נאה, י', "בין גילדה לקהל: החברות היהודיות באימפריה העות'מאנית במאות הי"ז-הי"ח", **ציון**, סג, ג (תשנ"ח), עמ' 277-318.

הנ"ל, יהודים בממלכת הסולטנים: החברה היהודית באימפריה העות'מאנית במאה השבע עשרה, ירושלים תשס"ז.

בן ציון, י', "דיוקנה של קהילת האנוסים במשד שבאירן", **כיוונים**, 5 (תשמ"מ), עמ' 19-64.

בער, י', **תולדות היהודים בספרד הנוצרית**, תל אביב 1965.

ברנאי, י', "לתולדות השבתאות ומקומה בחיי היהודים באימפריה העות'מאנית", **פעמים**, 3 (תשמ"מ), עמ' 65-71.

בשן, א', "עמדותיהם של חכמי שאלוניקי במאות הט"ז-י"ח בעימות על רקע משקלו של מיעוט עשירים בהכרעות ציבוריות", **ממזרח וממערב**, ב (תשמ"מ), עמ' 27-52.

בשן (שטרנברג), א', "הקורסארים הברברים וקשריהם עם היהודים באגן המערבי של הים התיכון במאות הט"ז-י"ח", **הים התיכון ומקומו בתולדות ישראל והעמים ובתרבותם: קובץ הרצאות שהושמעו בכנס הארבעה עשר לעיון בהיסטוריה (חנוכה תשכ"ט)**, ירושלים תשל"ל, עמ' 86-99.

גימאני, א, "מקורות חדשים לפועלו של ר' שלום עראקי בקהילות תימן במאה הי"ח, **פעמים**, 55 (תשנ"ג), עמ' 134-144.

דרורי, י', וריינר, א', "ארץ ישראל במדינה הממלוכית (1260-1516)", **כהן**, א' (עורך), **ההיסטוריה של ארץ ישראל: שלטון הממלוכים והעות'מאנים (1260-1804)**, ז, ירושלים 1981, עמ' 11-90.

הקר, י', "לדמותה של החברה היהודית במצרים אחרי גירוש ספרד", **אביטבול**, מ', ואחרים (עורכים), **חברה ותרבות: יהודי ספרד לאחר הגירוש**, ירושלים תשנ"ז, עמ' 59-77.

הנ"ל, "הארגון הקהילתי בקהילות האימפריה העות'מאנית (1453-1676)", **גרוסמן**, א', וקפלן, י' (עורכים), **קהל ישראל: השלטון העצמי היהודי לדורותיו**, ב: ימי הביניים והעת החדשה המוקדמת, ירושלים תשס"ד, עמ' 287-309.

הנ"ל, "לדמותה של הנהגת קהל המוסתערבים בקהיר בסוף המאה השש עשרה", הקר, י',
והראל, י', (עורכים), לא יסור שבט מיהודה: הנהגה, רבנות וקהילה בתולדות ישראל –
מחקרים מוגשים לפרופ' שמעון שוורצפוקס, ירושלים תשע"א, עמ' 89-100.
ויינשטיין, מ', "קהילת אלג'יר וחכמיה במאות הט"ז והי"ז: תולדות מחברי החוט המשולש",
בר אילן – ספר השנה של אוניברסיטת בר אילן מדעי היהדות ומדעי הרוח, יד-טו
(תשל"ז), עמ' 139-159.

כהן, א', "ארץ ישראל באימפריה העות'מאנית עד סף העת החדשה (1516-1804)",
הנ"ל (עורך), ההיסטוריה של ארץ ישראל – שלטון הממלוכים והעות'מאנים (-1804
1260), ז, ירושלים 1990, עמ' 91-274.

ליטמן, מ', "היחסים בין הקהלים במצרים במאות הט"ז והי"ז", פעמים, 16 (תשמ"ג), עמ'
29-55.

פוזיילוב, ג', יהדות בוכארה, גדוליה ומנהגיה, ירושלים תשס"ח, עמ' 1-13.
קאפח, י', "קורות ישראל בתימן לרבי חיים חבשוש", ספונות, ב (תשי"ח), עמ' רמו-רפו.
שרון, מ', "ערי ארץ ישראל תחת שלטון האסלאם", קתדרה, 40 (תשמ"ו), עמ' 83-120.
Hacker, J. R., "Jewish Autonomy in the Ottoman Empire: Its Scope and
Limits. Jewish Courts from the Sixteenth to the Eighteenth Centuries", Levy,
A., (ed.), **The Jews of the Ottoman Empire**, Princeton 1994, pp. 153-202.
Shaham, R., "Jews and the Sharia Courts in Modern Egypt", **Studia Islamica**,
82 (1995), pp. 113-136.